

I CKU 30/97 - Postanowienie Sądu Najwyższego

Opublikowano: OSNC 1997/10/149, LEX nr 30636

Postanowienie

Sądu Najwyższego

z dnia 15 kwietnia 1997 r.

I CKU 30/97

TEZA aktualna

Spadkobiercy nabywają spadek w stanie istniejącym w chwili jego otwarcia. W odniesieniu do wierzytelności z rachunków bankowych spadkodawcy oznacza to, że wchodzi one w skład spadku jedynie w takim zakresie, w jakim istniały w dniu śmierci spadkodawcy. Spadek nie obejmuje zatem narosłych od tego dnia odsetek od tych wierzytelności, które, stanowiąc pożytki prawa (art. 54 k.c.), zgodnie z art. 207 k.c. w związku z art. 1035 k.c., przypadają spadkobiercy w stosunku do wielkości udziałów.

PUBLIKACJE

Głosa do postanowienia SN z dnia 15 kwietnia 1997 r., I CKU 30/97

UZASADNIENIE

Skład orzekający

Przewodniczący: sędzia SN J. Gudowski.

Sędziowie SN: M. Słoniewski, K. Zawada (sprawozdawca).

Sentencja

Sąd Najwyższy, z udziałem Prokuratora P. Wiśniewskiego, po rozpoznaniu w dniu 15 kwietnia 1997 r. na rozprawie sprawy z wniosku Stefana K., z udziałem: Zofii M., Mariana S., Marianny G., Ewy M., Mariana K., Tadeusza K., Anny W., Zofii K., Henryka K., Stanisława K., Heleny Ż., Kazimiery P., Wandy K., Danuty M., Stanisławy N., Józefa S., Marianny K., Kazimierza K., Eugeniusza K., Marianny K., Stanisława B., Krystyny M., Anny J., Jana Mieczysława S., Ryszarda Stanisława S., Bożeny K., Zofii J., Danuty W., Henryki S., Teresy K., Witolda D., Teresy C., Kazimierza B., Józefa B., Jana Leszka K., Teresy K., Marka K., Piotra K., Stanisława S., Antoniego S., Tadeusza S., Jana S., Krzysztofa S., Władysława S., Krystyny K. i Marianny Ireny K., o dział spadku po Stanisławie S., na skutek kasacji Ministra Sprawiedliwości (...) od postanowienia Sądu Rejonowego w Radomiu z dnia 17 kwietnia 1996 r. sygn. akt (...)

postanowił uchylić zaskarżone postanowienie i sprawę przekazać Sądowi Rejonowemu w Radomiu do ponownego rozpoznania oraz orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.

Uzasadnienie faktyczne

Sąd Rejonowy w Radomiu postanowieniem z dnia 17 kwietnia 1996 r. dokonał działu spadku po Stanisławie S. Sąd ten ustalił, że spadek po Stanisławie S. obejmuje:

- 53 200 dolarów USA - w depozycie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Mokotowa,
- 65 dolarów 13 centów USA - na rachunku nr (...) w PKO SA - I Oddz. w W.,

- 5639 dolarów 12 centów USA - na rachunku nr (...) w Banku Handlowym SA w W.,
- samochód Olds Mobile z roku 1972.

Wartość zaś tego spadku wynosi: 151.146 zł 93 gr, z czego 150.146 zł 93 gr wyraża wartość dolarów, a 1000 zł - wartość samochodu.

Tak określony spadek Sąd Rejonowy podzielił w ten sposób, że z kwoty stanowiącej równowartość dolarów przyznał każdemu spadkobiercy oznaczoną sumę złotych, odpowiadającą jego udziałowi spadkowemu. Jeden ze spadkobierców, Jan Mieczysław S., otrzymał ponadto samochód bez obowiązku spłat z tego tytułu na rzecz pozostałych spadkobierców.

W dniu 6 lutego 1997 r. Minister Sprawiedliwości - Prokurator Generalny zaskarżył powyższe postanowienie kasacją, zarzucając mu rażące naruszenie art. 684 k.p.c. i art. 211 k.c. oraz interesu Rzeczypospolitej Polskiej. Konkludując swe wywody, wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w Radomiu.

Uzasadnienie prawne

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Przy rozpoznawaniu kasacji od wydanego przez Sąd Rejonowy w Radomiu postanowienia na marginesie należy pozostawić zawarte w nim rozstrzygnięcie co do samochodu.

Przydzielenie samochodu Janowi Mieczysławowi S., ponad przypadający mu udział bez obowiązku rozliczeń z tego tytułu z pozostałymi spadkobiercami (które tu mogłyby przybierać raczej postać dopłat niż spłat), nie budzi, wobec stosunkowo niedużej wartości tej pozycji i braku sprzeciwu współspadkobierców, zastrzeżeń (art. 212 § 1 k.c. w zw. z art. 1035 k.c. oraz art. 623 k.p.c. w zw. z art. 688 k.p.c.). Co się zaś tyczy zaskarżonego postanowienia w części dotyczącej pieniędzy złożonych w depozycie sądowym oraz wierzytelności wynikających z rachunków bankowych, jest ono - jak trafnie podniesiono w kasacji - rażąco niezgodne z art. 211 k.c. i w wyniku tego niewykonalne. Według przepisów o zniesieniu współwłasności nieruchomości, które w myśl art. 1035 k.c. należy odpowiednio stosować do działu spadku, dział spadku może nastąpić w szczególności przez podział w naturze (art. 211 i 212 § 1 k.c.), czyli wydzielenie poszczególnym spadkobiercom z majątku spadkowego na poczet przypadających im udziałów określonych składników majątku spadkowego. Zaskarżone postanowienie nie zawiera tak rozumianego podziału, gdyż mające zgodnie z nim przypaść poszczególnym spadkobiercom kwoty nie są składnikami majątku spadkowego, lecz jedynie pozycjami rachunkowymi, wyrażającymi równowartość części majątku spadkowego. Wynikająca stąd niewykonalność zaskarżonego postanowienia godzi w powagę wymiaru sprawiedliwości i naruszając tym samym interes Rzeczypospolitej Polskiej, uzasadnia uwzględnienie kasacji, mimo wniesienia jej po upływie sześciu miesięcy od uprawomocnienia się zaskarżonego postanowienia (art. 421 § 2 i art. 417 k.p.c. w brzmieniu obowiązującym przed dniem 1 lipca 1996 r. w zw. z art. 12 ust. 1 ustawy z dnia 1 marca 1996 r. o zmianie kodeksu postępowania cywilnego..., Dz. U. Nr 43, poz. 189), przez uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu (art. 393¹³ k.p.c.).

Rozpoznając ponownie sprawę Sąd Rejonowy wyda postanowienie odpowiadające uregulowaniu zawartemu w art. 211 k.c., tj. ustali i przyzna poszczególnym spadkobiercom,

stosownie do przypadających im udziałów, określone kwoty dolarów z sumy złożonej w depozycie sądowym lub (i) opiewające na dolary wierzytelności wynikające z rachunków bankowych albo części tych wierzytelności. Zanim jednak to uczyni, ustali należycie skład spadku. Postanowienie z dnia 17 kwietnia 1996 r. także w tym względzie nie jest zgodne z właściwymi przepisami prawa, jednakże nie z tych przyczyn, na które powołuje się skarżący. Dokonując wymaganego przez art. 684 k.p.c. ustalenia składu spadku, należy mieć na względzie, że spadkobiercy nabywają spadek w stanie istniejącym w chwili jego otwarcia, tj. śmierci spadkodawcy (art. 922 § 1, art. 924 i 925 k.c.); por. uchwały Sądu Najwyższego z dnia 27 września 1974 r. III CZP 58/74, OSNCP 1975, z. 6, poz. 90; z dnia 26 marca 1985 r. III CZP 75/84 (7) - zasada prawna, OSNCP 1985, z. 10, poz. 147, pkt. 4 uzasadnienia. W odniesieniu do wierzytelności z rachunków bankowych otwartych przez spadkodawcę wynika, że wchodzi one w skład spadku jedynie w takim zakresie, w jakim istniały w dniu 30 października 1992 r., tj. w dniu śmierci Stanisława S. Spadek po Stanisławie S. nie obejmuje zatem narosłych od tego dnia odsetek od tych wierzytelności. Tymczasem Sąd Rejonowy zaliczył do spadku wierzytelność z rachunku otwartego w PKO SA w rozmiarze istniejącym w dniu 4 marca 1996 r., a wierzytelność z rachunku w Banku Handlowym SA - w rozmiarze istniejącym w dniu 6 marca 1996 r. Oczywiście, nie ma podstaw do zaliczenia do spadku także później jeszcze narosłych odsetek od tych wierzytelności - jak chce skarżący. Odsetki od wspomnianych wierzytelności za okres od dnia śmierci Stanisława S. stanowią pożytki prawa (art. 54 k.c.), które zgodnie z art. 207 k.c. w zw. z art. 1035 k.c. przypadają spadkobiercom w stosunku do wielkości udziałów (por. uchwałę SN z dnia 20 listopada 1992 r. III CZP 140/92, OSNCP 1993, z. 4, poz. 64), i - jako nie objęte spadkiem - mogą być wypłacone każdemu z nich, w należnej mu części, niezależnie od postępowania działowego, po wykazaniu przymiotu spadkobiercy postanowieniem o stwierdzeniu nabycia spadku (art. 1027 k.c.); por. aktualne w tym punkcie, choć dotyczące innej kwestii, postanowienie SN z dnia 7 listopada 1967 r. I CZ 97/67, OSNCP 1968, z. 8-9, poz. 145. Zgodnie z art. 686 k.p.c., w postanowieniu działowym sąd obowiązany jest uwzględnić jedynie pobrane pożytki. W rozpoznawanej sprawie celowe jednak może być zastosowanie art. 686 k.p.c. także do pożytków (odsetek za okres od dnia otwarcia spadku) jeszcze nie pobranych.

Rozpoznając ponownie sprawę Sąd Rejonowy rozpatrzy także wniosek Marianny G. złożony w postępowaniu przed Sądem Najwyższym - w razie jego podtrzymania - o ustanowienie dla niej adwokata z urzędu.